

ИСТОРИЯ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА СЪДЕБНОМЕДИЦИНСКАТА ЕКСПЕРТИЗА В ТАДЖИКИСТАН

Д. Деков

Key words: forensic medicine expertise, history, organization of expertise

Република Таджикистан се намира в Средна Азия и е без излаз на море. Страната граничи на юг с Афганистан, на север с Киргизстан, на запад с Узбекистан и на изток с Китай. Републиката е една от най-планинските страни в света. Доминират планинските вериги Алтай на север и Памир на югоизток. Повече от половината страна е с надморска височина над 3000 м. Значителните планински вериги са отделени една от друга от дълбоки долини. Тя заема площ от 143 100 кв. км. и население 7 163 506 души. В административно отношение Таджикистан е разделен на три области (столична - Душанбе, Хатлонска област и Согдийска област) и една автономна област (Горно-Бадахщанска автономна област).

През 1867 г. северните части на територията на днешен Таджикистан, заедно с гр. Худжанд влизат в състава на Руската империя. През 1925 Таджикистан влиза в състава на СССР като автономна република в състава на Узбекската ССР. Град Душанбе става негова столица, който е образуван едва през 1924 г. в резултат на сливането на три села. През 1929 г. Таджикистан влиза в състава на СССР като съюзна република.

След разпадането на СССР на 25 декември 1991 г. слабата държавна власт е атакувана от ислямска опозиция, която идва на власт на 11 май 1992 г. Противо-

History and organization of the forensic medical expertise in the Republic of Tadjikistan

Dancho Dekov

Summary: *The report presents the history and organization of the forensic medical expertise in the Republic of Tadjikistan from 1933 to today. The report depicts the development of the forensic medicine, as a science and practice, as an inseparable part of the development of state and public law. An attempt is made to separate this development into 3 phases: Soviet government – 1933-1991, Civil war – 1992-1997, Democratic development – after 1998. The author aims to demonstrate a small, poor and underdeveloped Central Asian country's approach to the forensic medicine as part of the state system.*

поставянето довежда до междуетнически конфликт и гражданска война в Таджикистан, която избухва в средата на 1992 г. и трае до 1997. След края на гражданската война в страната започва процес на стабилизация.

Руски бази и военни части продължават да пазят южната граница на страната със съседен Афганистан. След терористичното нападение в САЩ, от 11 септември 2001 г., американски и френски военни части също са разположени на територията на Таджикистан.

Населението се състои от таджики, узбеки, киргизи и руснаци. През 1989 г. в Таджикистан са живели почти 400 000 руснаци, населявали основно столицата Душанбе и големите областни центрове.

Катедра съдебна медицина, Медицински университет - Плевен

През гражданската война те масово напускат и емигрират. По данни от последното официално преброяване през 2000 г. броят на руснаците е 68 200. Днес вероятно тази цифра е още по малка. Масовото емигриране на рускоговорящите е създавало тежки и неочаквани проблеми на младата независима държава, тъй като те са заемали почти 70% от държавната администрация и над 80% от научно-преподавателските кадри. Руският език отново е обявен за втори официален език в държавата.

Създаването на съдебната медицина като наука и съдебномедицинската експертиза като нейно практическо приложение започва през 1933, няколко години след влизането на Таджикистан като съюзна република в състава на СССР. По заповед на Михаил Фрунзе в Душанбе били изпратени руските професори по съдебна медицина П. В Сиповский и А. Г. Леонтиев (1). В столицата Душанбе се създава Републиканско бюро за съдебномедицинска експертиза, а в двата големи областни града съответно Областни бюра за съдебномедицинска експертиза. Те са обезпечени със съответната материално-техническа база и финансиране. Стабилното функциониране на тези експертни звена е обусловено от централизирания държавен контрол върху обучението, подготовката и атестацията на кадрите. Специалистите, които работят в тях имат добри условия „за растеж на място”. Те се назначават на длъжност „съдебно медицински експерт”. След 5 годишен стаж, съответен брой квалификационни курсове и полагане на „изпит за сертификат” могат да станат експерт „Първа квалификационна категория”, а при 10 години стаж, квалификационен курс и изпит получават „Висша квалификационна категория”.

В Душанбе на 1 септември 1939 г. е създаден Държавен медицински институт, който от 1992 г. се нарича Таджикски държавен медицински университет, носещ името на Абуали Ибн Сина-Авицена, с три факултета Медицински, Сто-

матологичен и Фармацевтичен. Към медицинския факултет има развита и катедра по Съдебна медицина. Преподавателите в нея рядко извършват експертна дейност.

По данни на И. Халимов (2006) през последните 11 години преди разпадането на СССР (1980-1991) динамиката на количествените показатели за числеността, квалификацията, окомплектоването и текучеството на кадрите се характеризира със стабилност без фактически изменения. Цифрата на съдебномедицинските експерти в Таджикистан през този период е била средно 63 (в тази цифра са включени и експертите от лабораториите). 15 от тях работели в Согдийска област, 8 в Хатлонска област, един в Горно-Бадахшанска автономна област. Останалите 39 работели в столицата Душанбе. Почти половината от всички съдебномедицински експерти (49%) са притежавали „Висша квалификационна категория”, а 27% „Първа квалификационна категория”. Средно годишно те са извършвали 640 експертизи за изследване на труп, 7000 експертизи на живи лица, 1360 експертизи за изследване на веществени доказателства и 50 експертизи по документи и материали от Наказателни дела (2).

Проучвания на същия автор, относно кадровия потенциал на съдебномедицинските служби в Р. Таджикистан през 1992-2005 г., показва рязък срив. В началото на периода започва масово напускане на специалисти основно висококвалифицирани, предимно от столицата. Броят на напусналите съдебномедицински експерти, достига своя пик през 1993 г. - 17 души. Цифрата на съдебномедицинските експерти в Таджикистан през 1993 година се свива до 33. От 1992 до 1995 година няма нито един новопостъпил експерт (2).

След 1995 г. Министерството на здравеопазването на Таджикистан, катедрата по Съдебна медицина към Медицинския държавен университет и Таджикския институт за следдипломна подготовка на

медицински кадри полагат огромни усилия за подготовка на нови специалисти по съдебна медицина, основно за сметка на преподготовка от други специалности (патологична анатомия и хирургия). Желаящи да работят съдебна медицина сред новозавършилите лекари, почти не се намират. Ситуацията се обяснява със сравнително ниското заплащане на труда, което най-вече не съответства на тежките, а понякога екстремно тежки условия на работа (чести, задължителни, извънредни повиквания за оглед на местопроизшествие, работа с трупове и трупен материал, често намиращ се в различни степени на гнилостни изменения). Все пак благодарение усилията на държавата, която влага значителни средства в обучение и квалификация на кадрите (включително и изпращане в чужбина - основно Русия), обезпечаване с материално-технически средства на службите, допълнителни финансови поощрения и създаване на условия за допълнителни източници на финансиране към 2005, кадровия потенциал доближава нивото от 1990 година.

През 1993 г. в разгара на гражданската война, силно редуцирания състав съдебномедицински експерти от танатологичните отделения извършва 1081 съдебномедицински експертизи на труп, от които 72 ексхумации. От 1994 г. започва постепенен спад в броя на съдебномедицинските аутопсии до 422 през 2005 г. Причината е стабилизация на обстановката в държавата, намаляване броя на престъпленията против личността, както и отрицателното отношение на местното мюсюлманско население към аутопсиите. Случаите на скоропостижна смърт и самоубийства като правило се погребват без съдебномедицинско изследване.

През 1992 г. броят на експертизите за изследване на веществени доказателства е бил 344. Постепенно той започва да намалява, достигайки 219 през 2005 г. Намалението е свързано отначало с неадекватно финансиране и липса на специалисти, занимаващи се с цитологията на косми. След 2000 г., голяма част от тези экс-

пертизи на косми и кръв са заменени от съвременната гено-типо-дактилоскопска (ДНК) експертиза. Единствената разкрита ДНК лаборатория в Таджикистан не е базирана в Републиканския център по съдебна медицинска експертиза.

Към съдебномедицинските служби в Таджикистан има развити и „отделения за физико-технически изследвания” и „съдебно-химически лаборатории”. Първите извършват отделни експертизи по идентификация на оръжието на престъплението, дистанцията на изстрела, положението на пострадалия по време на нанасяне на травмите, възможности за нанасяне на уврежданията със собствена ръка и други, посредством химически и трасологични изследвания.

Към Републиканския център и регионалните бюра за съдебномедицинска експертиза в 1997 г. се създават отделения за „сложни експертизи” и отделения за „денонощни дежурства”, обезпечени с нужното финансиране (2,3).

Съдебномедицинската експертиза в Таджикистан преминава през три периода:

Първи период - на създаване и развитие по съветски модел от 1933 до 1991 г., характеризиращ се със стабилност, добро материално-техническо снабдяване и строг държавен контрол върху обучението, подготовката и атестацията на кадрите.

Втори период - на Гражданската война от 1991 до 1997 г., през който въпреки неадекватното финансиране и високото текучество на кадрите, тя успява да се съхрани и да изпълни увеличението обем експертна работа.

Трети период - на нова стабилизация и развитие след 1998 г., характеризиращ се със запазване на централизираното държавно финансиране, нови изисквания към квалификацията на кадрите, оборудване със съвременна техника.

Целта на автора с настоящата статия е да демонстрира отношението на една малка, бедна и изостанала средноазиат-

ска страна, преживяла тежък икономически срив и гражданска война към съдебномедицинската служба, като част от държавността в нея.

Литература

1. Молчанов, В.И. *Краткие сведения по истории судебной медицины. Судебная медицина*, под ред. А.А. Матышева, С.Пб. 1998- 13-25.
2. Халимов, И. *Организация судебной медицины в Таджикистане и перспектива ее развития в переходном периоде. Автореферат диссертации КМН*, 2006, Душанбе.
3. *Стратегия Республики Таджикистан по охране здоровья населения в период до 2010 года.* www.med.kg/News/ViewNews.aspx?NewsDay=28.05.2009&SectionID=1

Адрес за кореспонденция:

Д-р Данчо Деков, д.м., гл. асистент
Катедра съдебна медицина,
Медицински университет - Плевен
5800 гр. Плевен,
ул. Климент Охридски №1,
тел. 064/884-195, E-E-
mail: drdekov@abv.bg